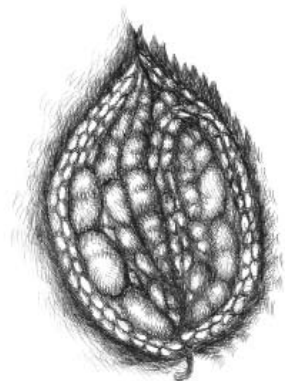

Володимир РУТКІВСЬКИЙ

Потерчата

Диптяча сповідь для дорослих,
які так нічому й не навчилися

ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН

УДК
ББК
Р 90

Присвячую Песикові,
про якого тепь забув

Рутківський Володимир
Р 90 **Потерчата.** Дитяча сповідь для дорослих, які так нічому
й не навчилися /В. Рутківський. — Тернопіль : Навчальна
книга – Богдан, 2013. — 256 с.

ISBN 978-966-10-3146-2

Володимир Рутківський — автор багатьох веселих і цікавих книжок, адресованих сучасним дітям. Проте сам він відносить себе до того покоління, яке прийнято називати дітьми війни. То ж його нова повість “Потерчата” є розповіддю про своє дитинство в тому страшному світі, який дорослі перетворили у війну. По суті, це сповідь дитини, якій довелося пройти по тонкому лезу між смертю і життям, любов’ю і ненавистю, надією та божевіллям.

УДК
ББК

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-3146-2

© Рутківський В.Г., 2013
© Навчальна книга – Богдан, 2013

ЇЖАК

...Цей старий парк сусідив з таким же старим кладовищем. Ніхто з людей в ці місця майже не навідувався, тож тутешні мешканці почувалися наче вдома. Інколи навіть можна було почути, як перегукувалися їхні душі.

Нараз я зупинився: переді мною стежку перетнув їжак. На мене він навіть не поглянув. Їжак похитувався на своїх м'яких лапках, начебто повертався з гарних гостей. Кілька разів він втішено чмихнув, мабуть, в тих гостях йому неабияк сподобалося.

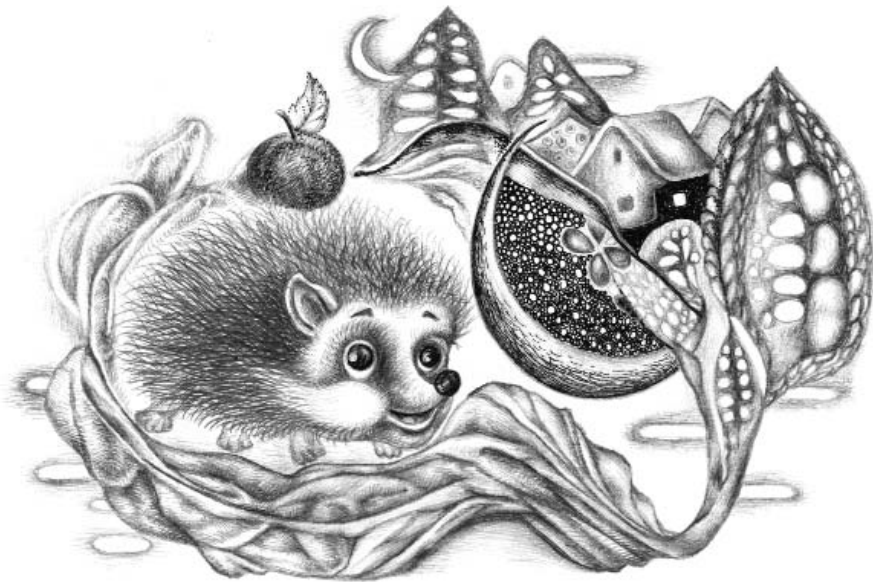
На своїх колючках їжак ніс райське яблучко.

Точнісінько такі ж яблучка — маленькі, тверді і неймовірно красиві — рясно звисали із старої яблуні на дідівському городі. Вони аж просилися, щоб їх зірвали. Проте у того, хто їх куштував, щелепи одразу ж зводило судомою, такими вони були кислими.

Зате кращого взвару, який готувала з них моя баба, світ ще не придумав.

Згодом ці райські яблуні на нашій Черкащині перевелися. Їх замінили інші — симиренки, білий налив, антонівки, слави переможцям... А райські яблучка лишилися, певно, хіба що там, де їм і належало лишатися за назвою — у раю.

І, судячи з цього ось яблучка на рудих колючках, неважко було здогадатися, що їжак побував у гостях саме там і оце зараз повертається додому. Тільки як йому вдалося знайти туди шпаринку?

ло на моїх деревах. Та коли їхні дві передні кінцівки перетворилися на руки, то замість того, щоб творити вічне та добре — людство повело себе так, як ніхто ще в безмежжі не поведився. Чим дорослішим воно ставало, тим рішучіше відкидало ту пам'ять, залишки якої ще зберігало моє сонне єство. Замість того, щоб жити в мирі та злагоді, воно заходилося вивищувати себе над тим, що було запорукою тої злагоди. Замість того, щоб вільним птахом ширяти у просторах неосяжної вічності, воно застило моє небо своїми смердючими птицями; замість того, щоб в'юнками рибинами танцювати в моїх морях, воно засмітило їх безліччю металевих почвар. Моїми руками нищило воно мої ж

дерева та звірину, а заодно бралосся і за самих себе. Спочатку воно билосся між собою дрюками, затим вигадало порох, а коли стало мало й цього, докопалося до ядерної реакції.

Воно відверто прагло самознищення. І ім'я йому — легіон.

І все ж маю дякувати йому. Маю дякувати за той біль, що воно завдавало і продовжує завдавати мені, бо ж я змушений прокинутися; за той смердючий і сверблячий бруд, від якого здригається все моє єство; за ті болючі уколи-свердловини, що сягають вже чи не найглибшого ядра моєї сутності... Саме це змушує прийти мене до тями і задуматися над тим, чи не помилився я, коли вкладав у нього частку свого розуму... Так, воно таки напрошується на знищення. І все ж безмежжя вічної доброти не дає мені рішучості на те, щоб струснути його з себе як сміття. Бо знищивши тим його, я знищу і частку себе самого. А робити це завжди боляче. Навіть коли знаєш, що після цього ти знову станеш ловким вогненным вихриком...

То ж почекаю ще невідомо скільки. Тим більше, що їх мільярди.

...А поки що я — один з того легіону мене — лежу під оцією ось скиртою, вдивляюся в далекі очі моїх друзів-вихриків, намагаюся прочитати в них свою долю. І відчуваю вічним своїм єством, що прийде час — і мої нестерпні муки стануть невимовними радощами моїми, і всі винуваті стануть правими, а безневинні жертви — судьями невблаганними...

МІЙ НЕЗАБУТНІЙ ПЕСИК

По обіді наступного дня ми дісталися Горошина. Юрко довго їхав головною вулицею, а потім звернув у вузький провулок і зупинився біля хати під очертяною стріхою. Назустріч йому вискочила худа тітка з двома дітьми приблизно мого віку. Вона подякувала за збіжжя і запросила нас усіх до господи, що б ми перекусили, чим Бог послав. Проте до хати ми не заходили, а тільки напилися води. Юрко сказав їй, що повернеться обов'язково, от лише підвезе свою вчительку куди треба, і повернеться.

І ми знову усілися на воза.

На цей раз їхали ми недовго. Одразу за Горошиним, перед мостом через річку, яку мама назвала Сулою, нас перестріли два поліцаї. Коли я побачив, що за їхніми плечима виблискують багнети, то й сам не зчувся, як опинився не тільки під соломою, а й під нашими клунками.

— Ану стій! — гукнув один з них. — Куди це ви розігналися?

— До Богодухівки, — відказав їм Юрко. — Вчительку везу з Пирогів.

Почулися кроки — то поліцейські підійшли ближче. Песик застерезливо гавкнув на них.

— Ага, — задоволено промовив інший. — Вчителька, значить. З піснею, значить, про Сталіна починаймо

день. Чи не так ти вчила, товаришко? А тепер, значить, втікаєш від тих, кого вчила?

— Я не тікаю, — озвалася мама і голос її затремтів. — Я до батьків повертаюся.

— Всі ви зараз повертаєтеся. І що ж із собою везеш в тій соломі — чи не комісарика якогось?

Нараз мій Песик загавкав так, що я ще ніколи не чув від нього такого гавкоту.

— Ану, замовкни! — гримнув на нього перший поліцейський. — Йч, розшолопило пашеку, щоб ти йому здохло. Ану, Петре, штрикни у воза своїм штиком!

— Не треба! — злякано зойкнула мама. — Там дитина!

— О, зараз ми подивимося, чи є у тієї дитини комісарські вуса, — пригрозив поліцейський Петро, і я почув його кроки, що наближались до підводи.

Зненацька Песик перестав гавкати і загарчав, а поліцейський Петро загорланив несамовитим голосом.

— Стріляй у нього, Грицьку! Та стріляй же, а то ногу відгризе!

Тієї ж миті майже над моїм вухом оглушливо лягнуло. Песик перестав гарчати і пронизливо заскавулів. За мить скавуління почало тихішати і врешті замовкло.

І я зрозумів, що мого Песика вже немає. І немає тепер кому мене захищати. То ж я вихопився з соломи і кинувся під воза. Краєм ока побачив, що за кілька кроків від мене лежав Песик. І вигляд у нього був такий задоволений, ніби він чесно зробив своє діло і оце відпочиває.

Більше ми нікого з них не бачили. Ні Левка, ні Никифора, ні тих енкаведистів, ні навіть воєнрука Баби-ча. Казали лише, що зустрічали його в Черкасах, але дітей у нього так і не було.

Не бачили ми і Радзівських. Одразу ж по війні їх як поляків, переселили до Польщі. На пам'ять про них нам лишилася кицька Мариська.

Дядько Федір повернувся через місяць. Він ще довго жив і не раз приходив до нас у гості. Але про те, що йому довелося пережити, — він не сказав ні слова.

ЛЮДИНА В ЗОЛОТОМУ

За два тижні після того, як взяли Левка, від татка прийшов другий лист. Тепер він був написаний лише українською мовою. В тому листі татко писав, що він неймовірно радий, що нарешті розшукав нас, що тепер він чекає не дочекається, коли скінчиться війна і його демобілізують і тоді вже нас із ним ніхто й ніколи не розлучить.

Мама читала того листа і плакала. Тоді читала знову і сміялася. Тоді обіймала нас із братиком і знову плакала. Мабуть, вже від щастя.

А ще через півроку вона розбудила мене. Крізь напівпримружені повіки я побачив, що хата повна сонячного проміння. А наді мною схилилася мама і не-терпляче торсала мене:

— Прокинься, сину, та прокинься ж. Поглянь, хто приїхав!

І справді, поруч з нею теж хтось нагнувся до мене. Якийсь військовий. На його обличчя від лискучого козирка падала тінь. Зате груди у нього і погони на плечах горіли так, що мені здалося, ніби він був весь у золоті.

— А-а, це пастушок прийшов, — видихнув я, відчуваючи, як мої уста самі собою розпливаються в по-смішці.

І сон знову склепив мої повіки. Проте більше поспати мені так і не вдалося, бо мама заторсала мене з новою силою.

— Ану, прокинься! — наказувала вона.

Я із зусиллям розплющив очі й побачив, що військовий вже не схилився разом з мамою. Він відступив на крок і стояв тепер виструнчений, наче проковтнув палицю. Сонце світило тепер просто в його обличчя, і воно здалося мені дуже знайомим. Цікаво, де я його бачив?

Проте здогадатися, де я його бачив, не давала мама. Вона термосила мене так, що аж зуби мені вицокували, і все допитувалася якимось сердитим і водночас переляканим голосом:

— Який пастушок? Про якого пастушка ти говориш?

— Той, що на поштовій листівці, — промурмотів я.

І вже знову намірився було пірнути під ковдру, як тут до мене дійшло: та це ж мій татко стоїть! Це ж він повернувся з війни!

ЗМІСТ

А все інше вже не мало ніякого значення. Ми з братом сиділи у татка на колінах, притулялися обличчями до його гімнастерки, від якої так гарно тхнуло тютюном, і дивилися, як він видобував із двох своїх офіцерських чемоданів гостинці для нас із мамою. І, звісно, були там цукерки, і ковбаси, і дві паляниці — одна чорна, солдатська, а інша така біла, що ми такої ще й не бачили...

А по обіді, коли татко поголився та почистив свої ордени з медалями (а мама довела до такого ж блиску його хромові чоботи), ми вчотирьох рушили через всю Богодухівку до діда з бабою.

І татко нарешті помирився з дідом.

Їжак	5
Свиня на кризі	11
Київські помадки	15
Жаба, що навчила плавати	22
Татко їде на війну	31
Айн, цвай, драй	37
В степу	44
Степан Мусійович та інші	52
Горнятко манної каші	56
Помста за крадіжку	64
Мій перший вірш	69
Песик знаходить мене	78
Ворожка	83
Така страшна мама	90
Грудка цукру	95
“Бий краснопузого!”	97
Помста за татка	103
Втеча	111
Мій незабутній песик	118
У діда з бабою	127
Поміж мамою та дідом	139
Баба Степанида та Іван Піддубний	148
Потерчата	157
Породу не приховаєш	168
Скарби книжкової шафи	175
Сажалка Піддубного	181
Вознесіння	189
Вбивство голови сільради	190
Я не винен!	200
Вознесіння (продовження)	211
Хто вбив голову	221
На розпеченій плиті	226
“Єфрейтор Гусак, подійом!”	234
Двійка татові	242
Під кулями	246
Людина в золотому	252

Літературно-художнє видання

Володимир Рутківський

Потерчата

Дипляча сповідь для дорослих,
які пак нічому й не навчилися

Художник *Володимир Якубовський*

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Ірина Дем'янова*

Обкладинка *Ростислава Крамара*

Верстка *Ірини Демків*

Підписано до друку 20.04.2013. Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Galleon. Умовн. друк. арк. 16. Умовн. фарбо-відб. 16.

Видавництво “Навчальна книга – Богдан”

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34А, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-06-07; 52-19-66; 52-05-48

office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

ISBN 9789661031462

9 | 789661 | 031462 |